युगे ४३२०००० वर्षे सूर्यबुधशुक्राणां खानां चतुष्कमेकस्थानादिसहस्रस्थानान्तचतुःस्थानस्थितानि शून्यानि ततोऽयुतादिप्रयुतस्थानपर्यन्तं दन्तसप्तद्वास्तथा च युगे सौरवर्षाणि खाभ्रखाब्धिरामवेदमितानि ४३२०००० भगणा द्वादशराशिभोगात्मकपरिवर्त्तानां सङ्ख्या भवन्तीति शेषः। भौमशनिबृहस्पतीनां यानि शीघ्राणि शीघ्रोच्चानि तेषामेतन्मिता भगणाः। चकारः सङ्ख्यार्थकोऽनुसन्धेयः। अत्र कक्षाक्रमेण चारक्रमेण वा गुरोः खलु मध्यगता भवतीति न तथोद्देशः स्वतन्त्रस्य नियोगानर्हत्वाद्वा। नन्वाकाश एषां बिम्बाभावादवलम्बनासम्भवेन गत्यभावात् कथं भगणा उक्ता इत्यत आह पूर्वयायिन मिति पूर्वगामिनाम्। तथा च तेषामदृश्यरूपाणां पूर्वगतिसद्भावाद्भगणोक्तौ न क्षतिः। एषां स्वरूपादिनिर्णयस्तु स्पष्टाधिकारे प्रतिपादयिष्यते। अथ चन्द्रभौमयोर्भगणानाह", र० ना०। "इन्दो रसाग्निवितीषुसप्तभूधरमार्गणाः। दस्रत्रयष्टरसाङ्काचिलोचनानि कुजस्य तु" सू० सि०। "पूर्वश्लोकोक्तभगणा इत्यत्राग्रिमश्लोकेऽप्यन्वेति। भूधराः सप्त न तु पर्वतस्य धराभिधानत्वादेकसप्ततिः मार्गणाः शरास्तथा च चन्द्रस्य भगणाः षडग्निदेवपञ्चसप्तसप्तपञ्चमिताः५७७५२२३६ भौमस्य तु कारादाकाशस्यबिम्बात्मकस्येति पुनरुक्तिभ्रमवारणार्थं दन्ताष्टषडङ्कतिमिताः२५६८३२। अथ बुधशीघ्रोच्चयोर्भगणानाह" र०ना०। "बुधशीघ्रस्य शून्यर्तुखाद्रित्रङ्कनगेन्द्रवः। बृहस्पतेः खदस्राग्निवेदषड्वह्नयस्तथा" सू०सि०। "बुधशीघ्रोच्चस्याहश्चरूपस्य पूर्वगतेर्भगणाः षट्सप्तत्रित्रङ्काग्न्यष्टिमिताः ७९३७०६० बृहस्पतेस्तथा बिम्बात्मकस्येति पुनरुक्तिभ्रमवारणाय नखद्विवेदषड्रामिताः ३६४२२०। अथ शुक्रशीघ्रोच्चगन्धर्वभगणानाह" र० ना०। "सितशीघ्रस्य षट्सप्तत्रियमाश्विखभूधराः। शनेर्भुजङ्गषट्पञ्चरसवेदनिशाकराः" सू०सि०। "शुक्रशीघ्रोच्चस्याहश्चरूपस्य पूर्वगतेर्भगणाः षट्सप्तत्रिद्विद्विखसप्त ७०२२३७३ एतेन भूधरा इत्यत्रैकसप्ततिरेकादश वार्थो निरस्तः। शनेर्बिम्बात्मकस्याहश्चषट्पञ्चरसेन्द्रमिताः१४६५६८ अथ चन्द्रशोच्चपातयोर्भगणानाह" र० ना०। "चन्द्रोच्चस्याग्निशून्याश्विवसुसर्पार्णवा युगे। वामं पातस्य वस्वग्निरसाश्विशिखिदस्रकाः" सू० सि०। "चन्द्रमन्दोच्चस्य पूर्वगतेरदृश्यरूपस्य भगणा महायुगे रामनखाष्टाष्टवेदमिताः ४८८२०३। पातस्य चन्द्रपञ्चस्य सन्निहितत्वाच्चन्द्रपातस्याहश्चरूपस्य वामं पश्चिमगत्या द्वादशराशिभोगात्मकपरिवर्त्तरूपभगणा महायुगे अष्टरामाङ्कतरामद्विमिताः२१२२३८ अत्र युगग्रहणं वक्ष्यमाणग्रहोच्चपातभगणसम्बन्धिकल्पवारणार्थम्। ग्रहोच्चपातभगणास्तु युगे युगे नोत्पन्ना इत्यस्मिन् युगसम्बन्धप्रसङ्गेनोक्ताः। मन्दोच्चपातस्वरूपादिनिर्णयस्तु स्पष्टाधिकारे व्यक्तो भविष्यति"। अथ युगे नाक्षत्रदिवसांस्तत्स्वरूपावगमाय ग्रहसावनदिनस्वरूपं स्वसङ्ख्याज्ञानहेतुकं चाह" र० ना०।। "भानामष्टाग्निवस्वद्रिविद्विद्वाष्टशरेन्द्रवः। भोदया भगणैः स्वैः स्वैरूनाः स्वस्वोदया युगे" सू० सि०। "भानां नक्षत्राणां स्वतो गत्यभावेऽपि प्रवहवायुना परिभ्रमणात् तत्सङ्घातस्या भगणाः स्वदिनतुल्याः। अत एवात्र वामगतिः पूर्वोक्तस्य युक्तोऽन्वयः। अष्टद्वाष्टनगाग्निजातिगजतिथिमिताः १५८२२३७८२८। ननु ग्रहाणामपि प्रवहवायुना परिभ्रमणनोदयसद्भावात् तेषां दिवसाः कथं ज्ञेया इत्यत आह। भोदया इति। उदयन्यूनिभ्रहनि स्वाद्यन्तावधिरूप इति व्युत्पत्त्योदयशब्देन दिनम्। तथा च भोदया नक्षत्रदिवसा एते उक्ताः स्वैः स्वैः स्वकीयैर्भगणैः प्रागुक्तैर्वर्जिताः सन्तः स्वस्वोदया भिजनिजसावनदिवसा युगे भवन्ति। युग इत्यनेनाभीष्टकाले नाक्षत्रदिवसा ग्रहगतभोगादिना भगणादिनोना ग्रहसावनदिवसा अभीष्टा भवन्ति। परन्तु राशीनां पञ्चगुणितानंशादिकं दशगुणितं कृत्वा षष्ट्यादिस्थाने क्षोभं कार्यमन्यथा विजातीयत्वादन्तरानुपपत्तेरिति सूचितम्। अत्रोपपत्तिः यदि ग्रहाणां प्रागगमनावलम्बनं न स्यात् तर्हि ग्रहोदयनक्षत्रोदययोरेकहेतुकत्वान्नाक्षत्रसावनदिवसयोरभेदः स्यात् अतो ग्रहाणां लम्बनेन नाक्षत्रादिदिवसेभ्यः सावनादिदिवसानामन्तरितत्वाद्वलम्बनजभगणान्तरेण युगे नाक्षत्रदिवसेभ्यो ग्रहसावनदिवसा न्यूना भवन्ति। प्रवहेण भगणतुल्यपश्चिमग्रहतुल्यानानकरणादिष्वुपपन्नं भोदया इत्यादि। अनेनैव भगणसावनभोगो नाक्षत्रदिवसा इत्यर्थसिद्धम्" र० ना०। महायुगे चान्द्रा दमासदिनसंख्यां तत्रोक्ता यथा

"भवन्ति शशिनो मासाः सूर्यैन्दुभगणान्तरम्। रविमासोनितास्ते तु शेषाः सूर्यचिमासकाः" सू०नि०। "सूर्यचन्द्रभगणयोरन्तरं चन्द्रस्य मासा भवन्ति ते चान्द्रमासा रविमासोनिताः। अत्र प्रथमं तु कारान्वयाद्द्वादशगुणितरविभगणरूपपञ्चमाणार्कमासैर्हीनिताः सन्तः शेषा